

Barbora K l i m t o v á (Praha)

ĽUBA SIČÁKOVÁ: PROPRIÁ V JAZYKOVÝCH A MIMO-JAZYKOVÝCH SÚVISLOSTIACH (NA MATERIÁLI HYDRONÝM Z POVODIA SLANEJ). Prešovská univerzita v Prešove, Prešov 2011, 150 s.

Docentka Ľuba Sičáková se výzkumu hydronym v povodí řeky Slaná věnuje již několik let.¹⁾ Hydronymie však není jedinou oblastí jejího zájmu. Autorka působí na Pedagogické fakultě Prešovské univerzity (připravila mj. učebnici Fonetika a fonológia pre elementaristov) a věnuje se vzdělávání budoucích učitelů, proto svou pozornost soustředí i na témata, jako jsou např. pravopisná kodifikace či postupy při vyučování jazyka a konkrétních jazykových jevů. Publikace Propriá v jazykových a mimo-jazykových súvislostiach (na materiáli hydroným z povodia Slanej) tyto dvě hlavní oblasti jejího zájmu výrazně odráží.

Obsah publikace autorky Ľuby Sičákové bychom mohli rozdělit na dvě části, spolu vzájemně související. V prvních čtyřech kapitolách se Sičáková pokouší o teoretické uchopení proprií (s důrazem na hydronyma). Autorka shrnuje dosavadní poznatky ze slovenské a české onomastiky, které následně představuje na příkladech hydronym vyskytujících se v povodí řeky Slaná. Tyto kapitoly jsou přehledně zpracovány (hydronyma jsou pečlivě řazena podle typů do podkapitol a na konci najdeme i jejich podrobný rejstřík) a díky četným odkazům nejen k české a slovenské onomastické literatuře dobře slouží jako informační zdroj (např. studentům) i pro jiné oblasti onomastiky než jen pro oblast hydronymie. Konkrétní hydronyma z povodí řeky Slaná autorka nejprve zařazuje do vztahových modelů a ke strukturním typům, následně se zabývá jejich gramatickou a morfematickou stránkou a nakonec na těchto příkladech hydronym vysvětluje pojmy jako onymická synonymie, homonymie a antonymie hydronym.

Sičáková tak ve čtvrté kapitole nejprve poukazuje na nejednotnost či rozkolísanost terminologie právě v případě vymezení synonymie či variantnosti (viz s. 77–78) a snaží se dané definice s pomocí odkazů k dřívějším poznatkům z pera Šrámka, Superanské, Majtána, Blanára aj. zpřehlednit a upozornit tak na rozdíly mezi nimi. Onymická synonymie je tak chápána jako situace, kdy je objekt (v tomto případě tok)

---

¹⁾ Viz např. Ľ. Sičáková, Hydronymia slovenskej časti povodia Slanej, Prešov 1996; táž, Jazyková charakteristika a klasifikácia hydroným z povodia Slanej. In: F. Ruščák et al. (eds.), Studia Philologica. 6, Prešov 1998, s. 105–115; táž, Štandardizované podoby hydroným z povodia Slanej, Slovenská reč 63, 1998, s. 330–337.

pojmenován paralelně nebo v různých časových úsecích několika lexémy (tato autorka vyčleňuje podskupiny paralelních a neparalelních názvů), má více názvů; jako příklad autorka uvádí dvojici *Kaloša – Valický potok* jako pojmenování pro jeden objekt (s. 79). Variantností naopak rozumí Sičáková taková pojmenování, kdy jeden objekt získá více názvů vycházejících z jednoho slovtvorného základu, např. *Laz – Lazov potok* či *Červený potok – Červená* (s. 79); varianty mohou být hláskoslovné, slovtvorné atd., podle typu obměny v slovtvorném základu. Charakter těchto dvou termínů autorka dále upřesňuje na příkladech vodních toků z povodí řeky Slaná. Blížkost pojmů homonymie a polysémie a jejich odlišení je dalším tématem, které se autorka ve čtvrté kapitole pokouší nastínit. Ukazuje ji na příkladech homonymních dvojic hydronymum – oikonymum, např. *Pača, Lenka, Muráň, Kaloša* a na polysémi (dle Blanárovvy definice) trojici hydronym *Rákoš* (jedenkrát pravý přítok Krásnohorského potoka a pojmenování dvou levých přítoků řeky Východný Turiec) aj. (s. 88). Autorka dodává, že homonymie a polysémie není u hydronym příliš častá, neboť (vznikajíc na jednom území) by mohla vést k nejasnosti v komunikaci obyvatel daného prostoru a případně záměně homonymních či polysémních objektů. Homonymie trvá tam, kde jeden z objektů má jiný paralelní název či se jeden z dvojice nějak slovtvorně obmění, např. deminutivizací: *Kokava – Kokavka* (s. 89). Antonymii představuje Sičáková s pomocí definice Superanské jako „fakt jedného poľa (čiže jednej onymickej sústavy), v ktorom zastávajú prvky protichůdné (opozičné) postavenie“ (s. 90). Z povodí Slané uvádí autorka jen několik málo se vyskytujících případů antonymie, např. *Východný a Západný Turiec*.

Pátá kapitola na první pohled vybočuje z daného tématu a nevěnuje se tolik hydronymům v povodí Slané, na zajímavosti jí to však neubírá. Jejím tématem je výuka proprií na základní škole. Sičáková klade při výuce důraz spíše na sémantickou stránku vlastních jmen, osvojování proprií by podle jejího názoru nemělo začínat pravopisným výkladem. Děti by si podle autorky měly nejprve uvědomit, jak se proprium odlišuje od apelativ, jaké jsou jeho charakteristické rysy. Pak nebudou mít problém propria správně identifikovat a i jejich pravopisný záznam bude pro malé žáky později jednodušší. Právě primární soustředění se pouze na pravopisnou stránku jmen Sičáková v této kapitole kritizuje nejvíce, jelikož vlastní jméno chápe jako důležitý kontaktní prostředek v komunikaci dětí vstupujících do vzdělávacího procesu na základní škole, ať už se jedná o jejich vlastní jméno, jména spolužáků, přezdívků či pojmenování blízkého okolí. Autorka se dále snaží podrobně představit jednotlivé kroky, jak postupovat ve výuce a vysvětlení sémantické stránky vlastních jmen školákům, přičemž svými tezemi často zasahuje spíše do oblasti psycholingvistiky či kognitivní lingvistiky, a tím poukazuje na interdisciplinaritu a přesahy onomastiky.

Autorka se podle svých slov pokusila „prezentovať iný (možný) pohľad na spracovanie hydronymického materiálu, a to najmä z hľadiska jeho formy (štruktúrnej analýzy), ako aj z hľadiska obsahu (analýzy vzťahových modelov) a v porovnaní

s ostatnými regiónmi Slovenska tak sprístupniť na ďalšie syntetizujúce bádanie názvy tokov“ (s. 128). Publikace Ľuby Sičákové dobre propojuje teoretický (modelový) a praktický pohľad (aplikace týchto teórií) na hydronyma. Veškeré teoretické postuláty a teze ukazuje autorka na konkrétných príkladoch toků patřících do povodí řeky Slaná. Publikace i přes široké rozpětí dílčích témat (strukturní modely, vztahové typy, postupy při výuce, morfologická stránka jmen atd.) tvoří kompaktní celek. Právě tato ucelenost, přehlednost (a přehledovost) patří k hlavním kladům publikace. Především díky poslední kapitole ukazuje Sičáková na spojitost onomastiky s dalšími lingvistickými disciplínami.